

VERHALEN UIT DE BINNENSTAD

Shaun Tan

Querido

(door Magda Vanopdenbosch)

OVER DE MAKER

Shaun Tan (1974, Perth Australië) is naast filmmaker en auteur vooral illustrator. Als kind tekent hij voortdurend dinosaurussen, ruimteschepen en robots. Er is een artiestenprijs voor kinderen in Perth naar hem vernoemd. Oorspronkelijk tekent hij niet voor een bepaald lezerspubliek, hij werkt voor iedereen die zijn boeken wil lezen. Tot zijn verbazing zijn vooral kinderen en jongeren heel enthousiast over zijn werk, wat hem pleziert want jongeren zijn de échtste en eerlijkste lezers. In 2011 krijgt hij de Astrid Lindgren Memorial Award. Hij is van mening dat interessante fictie mysterieus is; als je alles wil uitleggen krijg je een oervervelend verhaal.

Zijn voornaamste boeken: *De rode boom* (2001): hoop bij depressie, *De aankomst* (2006): een migratieverhaal, *Het ding en ik* (2010): een parabel over wat er gebeurt als de fantasie verdwijnt, het autobiografische *Regels van de zomer* (2013) en *Verhalen uit de voorstad* (2008): even absurde stadsverhalen als in *De verhalen uit de binnenstad*.

1. HET VERHAAL

Verhalen uit de binnenstad is een bundel van 25 magisch-realistische stadslegendes over een niet nader genoemde grootstad. In elk verhaal staat een dier centraal, alleen het slotverhaal richt zich op de mens. Elke legende is opgebouwd rond een bepaalde emotie. Door het creëren van een wereld waarin de grens vervaagt tussen realiteit en verbeelding, tussen natuur en cultuur kunnen we spreken van “surreële grootstedelijke kunst” (Jürgen Peeters in Tzum).

- Hoe zouden de jongeren de sfeer van het boek omschrijven? Je kan een aantal trefwoorden op kaartjes schrijven waaruit een keuze kan gemaakt worden en waaruit nadien een gesprek volgt. Voorbeelden: magisch, bijzonder, filosofisch, humoristisch, moeilijk, té moeilijk, mooi, origineel, onbegrijpelijk, kunstzinnig, dromerig, fantasierijk, vreemd, absurd, ongewoon mooi, akelig, melancholisch...
- Zijn er meer boeken die zo een scala aan emoties bieden?
- Welk was het favoriete verhaal? Waarom? Je kan samen met de groep een top 3 van mooiste verhalen opstellen.
- Blijft het boek nazinderen? Hebben de jongeren er later nog over nagedacht? Hebben ze sommige verhalen herlezen? Is het een boek om later nog eens te herlezen?
- Eventueel kan je dit boek vergelijken met *Verhalen uit de voorstad* / Shaun Tan (Querido, 2009).
- Hebben de jongeren iets gelijkaardigs gelezen? Houden ze van dit genre?
- Waar speelt het verhaal zich af? De grootstad wordt niet benoemd maar vermoedelijk gaat het om Manhattan, New York. Op de eerste illustratie is de Christel Building te zien. Zeker is dat het een stad is met heel veel inwoners en hoogbouw. Ook de tijd wordt niet benoemd, maar de verhalen spelen zich waarschijnlijk af in de bizarre hedendaagse wereld.

Genre

Het boek laat zich moeilijk vatten in 1 bepaald genre. Het bevat immers elementen van:

- Het dierenverhaal: de literaire gewoonte om dieren als personages te nemen met als doel veiliger en vrijpostiger het menselijk gedrag te kunnen bespotten of bekritisieren bestaat al heel lang en in alle culturen. De Indische fabelverzameling *Pantsjatantra* dateert van enkele eeuwen voor Christus.

Aesopus is de bekendste Griekse dierendichter. Wij kennen het Middelnederlandse Vanden vos Reynaerde dat nog steeds herwerkt wordt.

- De maatschappijkritische roman: bevat een verhaal dat kritische vragen stelt aan de mens. Hier worden het menselijk materialisme en het verlies van het contact met de natuur aangeklaagd. Voorbeelden: de beren klagen de mensen aan wegens genocide en tal van andere misdaden (p.189) en “vermoeiend kauwend op onze onethische maaltijden” (p.163).
- Het magisch-realistische sprookje: bevat zowel magische als realistische elementen.
 - Realistische elementen: de grootstad, directieleden, advocaten
 - Magische elementen: varken dat zinkt in de grond, luchtvisen en vele andere
- De ecologische dystopische sciencefiction roman: wat als de dieren de hegemonie overnemen?

Ook de doelgroep valt moeilijk te definiëren. Kinderen kunnen geboeid worden door de illustraties (slakken tegenover de eenzame man), jongere lezers door het sprookjesachtige van de vlinders of het gruwelijke van de haai, en jongeren en volwassenen door de poëtische taal of de veellagigheid van de verhalen.

- Wat vinden de jongeren van de bovenstaande stelling? Gaat het om sprookjes? (tijd en plaats zijn niet benoemd, er zijn magische elementen, sfeer). Is het een sciencefictionboek?
- Is het boek voor hen?

Structuur

Zowel openingsillustratie als -zin zetten meteen de wereld op zijn kop, meteen het hoofdthema: de relatie tussen stad en natuur is omgedraaid, de dieren hebben de stad ingepalmd. Op de illustratie staren herten vanuit een torengedouw naar de stad, “Op de zevenentachtigste verdieping wonen krokodillen.” (p.11).

Het laatste verhaal heeft de mens als onderwerp en houdt een waarschuwing in: we blijven rusteloos op zoek, we vervreemden meer en meer van de natuur waaruit we uiteindelijk zelf zijn ontstaan.

Tussenin heeft Shaun Tan 24 dierenverhalen gebundeld. De meeste zijn verhalend, sommige zijn eerder gedichten. De dieren hebben geen stem gekregen, ook de verhalen hebben geen titel, enkel een zwart-witte dierentekening als hoofding.

- Is een sterke opening belangrijk voor een boek? Wat is het gevolg van een prangende openingszin? (spanning die opgewekt wordt, onmiddellijk geboeid worden).
- Herinneren ze zich openingszinnen?
- Hoe verklaren de jongeren het laatste hoofdstuk? Past dit bij het boek? Is het einde positief, negatief of open?

Stijl

Shaun Tan schrijft in een krachtige, sobere, licht poëtische taal. Zijn stijl is sensitief en sterk beeldend; je waant je écht tussen de reuzenslakken (p.61) of geniet van de vlinderpracht (p.17). Zijn taal is krachtig wanneer hij de dood van de laatste neushoorn vat in enkele regels; je blijft verweesd achter.

Je kan een aantal mooie zinnen of het gedicht van de neushoorn kopiëren en op kaartjes schrijven. Laat de jongeren elk een zin kiezen die hen aanspreekt.

- Waarom kozen ze juist dié passage?

Illustraties

Net als in zijn vorig werk illustreerde Shaun Tan hier ook zelf de *Verhalen uit de binnenstad*. Eerder koos hij voor een detaillistische graphic novelstijl met weinig tekst. Hier sluit elk verhaal af met een paginagrote prent. Enkele verhalen zijn méér beeld dan woord; de hond (p.23) / de uil (p.115).

Net als de sensitieve stijl dragen de illustraties bij aan de sfeerbepaling. Als lezer word je deel van het geheel; je staat mee op het dak om de bloesem te bewonderen (p.215). Vooral de kleur is belangrijk: de donkere kleuren voor de gruwel van de gedode haai (p.65), het wit van de uil voor het steriele van het ziekenhuis (p.115), de hond in verschillende seizoenen en op verschillende locaties (p.23).

- Zijn de illustraties een meerwaarde voor het boek? Voegen ze inderdaad iets toe aan de sfeer?

- Laat de jongeren 1 illustratie kiezen en die uitgebreid toelichten. Wat is er op te zien? Welke kleuren primeren? Welke sfeer roept de tekening op? Sta je midden tussen het dier? Hoe zou dit voelen? Past de tekst bij het beeld of vraagt die een ander verhaal, verzin er één.
- Je kan ook alle illustraties kopiëren en in een bepaalde volgorde rangschikken zodat een stripverhaal of graphic novel ontstaat.

2. VERWERKING

Thema's

Er is één rode draad: de manke, bijna hopeloze relatie tussen mens en natuur.

Shaun Tan werkte dit thema uit door 24 dieren hun mythische verhaal zo te laten klinken dat het aanvaardbaar en bijna vanzelfsprekend wordt voor de lezer: "In de achterkamer van onze flat zinkt een varken." (p.87) en "Waar geld bij elkaar komt, daar volgen de duiven." (p.207).

Opvallend is dat de dieren nergens beschuldigend klinken, enkel in het verhaal van de beren, "Beren met advocaten." (p.187), wordt de mens aangeklaagd wegens: "Diefstal. Beroving. Onrechtmatige bezetting. Deportatie. Genocide." (p.189). In enkele verhalen leven mens en dier vreedzaam samen. Toch roepen bijna alle verhalen het verval en de domheid van de mens op, een soort Paradise Lost.

Je kan dit thema uitwerken vanuit verschillende perspectieven.

Grootstadsproblematiek

- Is de grootstad onleefbaar? Op welk vlak? Wereldwijd heerst er echter plattelandsvlucht, in het Westen daarentegen wil de middenklasse juist in de voorstad wonen. Hoe zien de jongeren de verdere evolutie?
- Hoe zien zij een ideale duurzame grootstad van de toekomst? Met hoog- of laagbouw? Hoe wordt het vervoer georganiseerd? De energievoorziening? Ontspanningsmogelijkheden en werk? Scholen? Buurtwinkels of winkelparadijzen? Welke plaats neemt de natuur hierin? Parken, strand, water in de stad, dieren? Afvalverwerking?
- Hoe kan de stad zich wapenen tegen de gevolgen van de klimaatopwarming, hitte, wateroverlast?
- Is de stad überhaupt nodig? Verspreiden we beter de hele wereldbevolking over onherbergzame streken die we cultiveren?

Filosofisch

Aan de hand van een aantal startvragen open je een filosofisch debat:

- Is de mens superieur aan het dier? Of houden ze ons juist een spiegel voor waardoor we ons klein voelen tegenover hun kracht. Je kan als voorbeeld het verhaal van de longvissen nemen op pagina 161.
- Hoe kunnen mens en dier duurzaam samenleven? Dieren zijn immers belangrijk als voedselbron, wetenschappelijk testobject, jachttrofee of speelkameraad. Welke mogelijkheden bieden technologie en wetenschap voor de toekomst? Bieden laboratoriumvlees, vermindering van de veestapel, aaibare kunstmatige huisdieren, robots in dierlijke vorm een oplossing?
- Is de klimaatopwarming een wraak van de natuur?

Een ecologische dystopische sciencefiction roman?

- Zouden de dieren de stad kunnen innemen? Wat zouden de gevolgen hiervan zijn?
- Is dit proces reeds bezig? Voorbeelden: meeuwen die vuilniszakken aanvallen, zomerse ratten die overal opduiken, Welkom wolf, everzwijnen die moeten afgeslacht worden, duiven die anticonceptie krijgen... En wat met huisdieren die we zelf menselijk gedrag toeschrijven?

Maatschappijkritisch

Shaun Tan over zijn werk: hij stelt vast dat het leven anno 2019 vreemd en complex is en zich afspeelt tegenover een enorme crisis. Op zich geen slechte zaak, want elke crisis kan aanzetten tot een nieuwe manier om naar de wereld te kijken, en dan vooral naar de dingen die er toe doen, die groter, ouder, wijzer en duurzamer zijn dan wijzelf.

- Kan je dit citaat toepassen op de tekst?
- Wat kunnen de dieren ons leren? Is dit de diepere boodschap van het boek? Of houden de jongeren het liever bij een verzameling leuke dierenverhalen?

Creativiteit

- Laat de jongeren een 26ste hoofdstuk toevoegen. Aan de hand van een aantal zelfgekozen trefwoorden schrijven ze een verhaal waarin een dier, een stadsgebouw, een ecologisch probleem en een bepaalde sfeer voorkomen. Als eerste zin kan je de eerste zin van één van de verhalen nemen.
- Je kan van één van de illustraties een XL-versie maken om op te hangen in de bibliotheek, op school. Je kan ook kiezen voor een detail in een tekening.
- Je kan de dieren een stem geven door tekstballonnen op de illustraties te kleven. Je kan ook een dier interviewen.
- Sommige verhalen lenen zich ook tot toneel of tot het maken van een digitale film. Laat de jongeren eerst een verhaal kiezen. Nadien maken ze dialogen en verdelen ze de rollen. Je kan de dieren een stem geven of kiezen voor mimiek en beweging. Attributen kunnen zijn: dierenmasker of verkleedmateriaal.
- Laat de jongeren zelf een creatieve stadsarchitect zijn en een ideale stad ontwerpen via tekening, collage.

Als slotbedenking kan je de quote van Bart Moeyaert op de achterflap nemen: “Vergeet dat je een mens bent. Lees deze Shaun Tan”.

- Of: je moet beroep doen op je verbeelding om te kunnen genieten van deze verhalen. Akkoord? Of geldt dit voor elk boek?

Extra leestips

Dierenstrip:

- Blacksad / Juan Dias Canales (Dargaud Benelux, 2009)
- Reynaert de Vos, graphic novel / Marc Legendre & René Broens (Atlas, 2010)

Natuur in de stad: De regen en de bladeren, uit: Marcovaldo / Italo Calvino (Bert Bakker, 1992)

Ecologische dystopische sciencefiction roman: De weg / Cormac McCarthy (De Arbeiderspers, 2007)

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren. Ga naar www.kjv.be, klik op ‘Welke boeken moet ik lezen’ en dan op de groep en het boek in kwestie.